

Становище
за придобиване на ОНС „доктор“
в ИУ - Варна

1. Обща информация

Изготвил становището: доц. д-р Светослав Илийчовски, катедра „Търговски бизнес“ при Стопанска академия „Д. А. Ценов“

Основание за написване на становището: заповед на Ректора на Икономически университет – Варна, № РД-06-31/26.02.2021 г., по открита процедура за защита на дисертационен труд

Автор на дисертационния труд: Невена Димитрова Желязкова, докторант към катедра „Икономика и управление на търговията“ при ИУ - Варна

Тема на дисертационния труд: „Изследване на продажбите на електрическа енергия за битови клиенти в България (на примера на „Енерго-Про Варна“ ЕАД)

2. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 264 страници. В структурно отношение съдържа въведение, основен текст – три глави, заключение, списък на използваните литературни източници и приложения. В основния текст са включени 35 таблици и 48 фигури. Представен е значителен брой използвани източници – 150, които са достатъчен обем ресурси за подобна разработка.

Структурата на дисертационния труд е съобразена с темата на изследване, добре балансирана и логически обвързана. Правилно е възприета линията на изложение – концептуална рамка на пазара на електрическа енергия, изследване на пазара и на продажбите за битови клиенти, възможности за усъвършенстване на продажбите на пазара на електрическа енергия. Изследваната специфична научно-приложна материя и проблематика е представена детайлно и обосновано, в логическа последователност.

3. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Основната цел, изследователската теза и задачите, формулирани в уводната част, са уместни и обосновани, което в голяма степен предопределя системния характер на изложението. Обектът и предметът на изследването са ясно и точно дефинирани.

Структурата на отделните части на дисертационния труд е добре балансирана. Първа глава има теоретичен характер – акцентирано е върху теоретичните основи на

пазара на електрическа енергия. Извършен е сравнителен обзор при ценообразуването на пазара на електрическа енергия за битови клиенти в България, Русия и Германия. Във втора глава на труда е изследван пазара на електрическа енергия за битови клиенти в България. Анализирано е актуалното състояние на продажбите на този пазар. Проучени са потребителските нагласи към удовлетвореността от обслужването и качеството на предлаганите услуги на битови клиенти на „Енерго-Про Варна“ ЕАД в гр. Варна. В трета глава на дисертационния труд са разгледани възможностите за усъвършенстване на продажбите на пазара на електрическа енергия на примера на „Енерго-Про Варна“ на крайни битови клиенти в гр. Варна. В заключението са представени основните резултати и обобщаващи изводи от проведеното изследване.

Изложението на дисертационния труд се характеризира с изчерпателност, аргументираност и яснота, като в структурно отношение **отговаря на основните изисквания за неговото оценяване.**

4. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

На основата на извършени теоретични и практически изследвания се извеждат следните по-значими приноси на дисертационния труд:

1. Посредством теоретично изследване и обобщаване на становища на редица автори и специалисти е изведена авторова дефиниция относно двойствената същност на електрическата енергия, което я определя едновременно като стока и услуга.

2. Извършен е сравнителен анализ относно формиране цената на електрическата енергия за битови клиенти в България, Германия и Русия в резултат на който се установява, че във всяка от тях се изгражда и прилага специфична методика на ценообразуване на електрическа енергия за битови клиенти.

3. Осъществено е емпирично изследване на енергийния пазар за периода 2014-2019 г. и по-конкретно сегмента на битовите потребители. На базата на анкетно проучване са установени потребителските нагласи към удовлетвореността от обслужването и качеството на предлаганите услуги на битови клиенти на „Енерго-Про Варна“ ЕАД в гр. Варна. Предложени са конкретни препоръки към прилагането на комплексен подход при обслужването и продажбите на битовите клиенти.

4. Разкрити са възможностите за развитието на възобновяемите енергийни източници и оптимизиране използването на електрическата енергия от битовите потребители и свързаните с това енергийна бедност и енергиен комфорт на домакинствата.

Докторантът прилага към дисертационния труд пет публикации, от които една студия, две статии, два доклада. Четири от публикациите са самостоятелни и отразяват части от дисертационния труд, като му осигуряват публичност.

Приложеният автореферат в обем от 51 страници съдържа основните моменти от дисертацията и отговаря на изискванията.

5. Критични бележки и препоръки

Към настоящия дисертационен труд и прилежащите документи нямам съществени бележки. Препоръчвам на докторанта да продължи изследванията в тази сфера, като се насочи към търговията с електрическа енергия на борсата.

6. Въпроси по дисертационния труд

1. Какви мерки могат да се предложат, за да се стимулират битовите потребители да ползват услугите, предложени във връзка с постигане на по-висока енергийна ефективност?

2. Какви облекчения могат да се предвидят, за да се улесни процедурата по проектиране и изграждане на Фотоволтаична централа?

7. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Становището ми за дисертацията е положително. Тя отговаря на изискванията на Закона за развитието на Академичния състав в Република България и на Правилника за неговото приложение. Кандидатът притежава задълбочени теоретични знания, има способност за самостоятелни научни изследвания, прави аргументирани изводи и обосновани предложения и препоръки, като допринася към развитието на науката по изследвания проблем. Разработката притежава характеристики на цялостно и завършено научно изследване. **Предлагам на уважаемите членове на научното жури на Невена Димитрова Желязкова да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” по докторска програма „Икономика и управление (търговия)”.**

Свищов,

15.03.2021 г.

Изготвил становище:

(М)

доц. д-р Светослав Илийчовски

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Михал Стоянов

на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8 Икономика, докторска програма „Икономика и управление (търговия)“ при Икономически университет – Варна

Изготвил становището: доц. д-р Михал Стоянов, катедра „Икономика и управление на търговията“ при Икономически университет – Варна

Автор на дисертационния труд: Невена Димитрова Желязкова, редовен докторант към катедра „Икономика и управление на търговията“ при Икономически университет – Варна

Тема на дисертационния труд: „Изследване на продажбите на електрическа енергия за битови клиенти в България (на примера на „ЕНЕРГО-ПРО ВАРНА“ ЕАД)“

Основание за написване на становището: Заповед на Ректора на Икономически университет – Варна № РД-06-31/26.02.2021 г. и решения на научното жури отразени в протокол № 1 от 05.03.2021 г.

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд е съставен от 264 страници основен текст и 15 страници приложения. Структуриран е класически в увод, три глави, заключение и използвана литература. Текстът съдържа общо 35 таблици и 48 фигури. Използваната литература е представена със 150 заглавия на български, руски, английски и немски езици, подкрепящи в различни измерения аналитичното изследване на автора. Актуалността на избраната тема на дисертацията е израз на значимостта на енергийния сектор за социално-икономическия живот на страната, неговото въздействие върху всички отрасли на националното стопанство и обществения живот. Обектът на изследване е определен до един значим сегмент от енергийния пазар, а именно този на битовите потребители, като за целите на аналитичната работа дисертацията е разгледана на примера на едно от водещите енергийни дружества в страната „Енерго-Про Варна“ ЕАД. Коректно изведена и подходящо развита е тезата на дисертационния труд, която е доказана посредством подходящо теоретично обобщение; сравнително изследване при ценообразуването в страната и две избрани страни едната от ЕС (Германия) и една извън ЕС (Русия); приложението на количествени и качествени методи за анализ, при които са интерпретирани първични (набрани посредством анкетно проучване) и

вторични данни от авторитетни общи и специализирани източници и са разкрити възможности за оптимизация на процесите, свързани с продажбите на електроенергия и равнището на удовлетвореност на обслужването на битовите потребители. Определени са ограничения на изследването. В своята цялост дисертационният труд изпълнява изискванията, определени в чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

II. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Дисертационният труд е логически разгърнат около основната си цел за теоретичен обзор относно същността и особеностите на пазара и продажбите на електрическа енергия и изследване на тяхното актуално състояние в сегмента за битови клиенти в България и разкриване на възможности за бъдещето развитие. Основният текст е написан на ясен и умело употребен научен език и стил и съответства на изискванията по чл. 34, ал. 2 и ал. 3 от Правилата за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Икономически университет – Варна. Първа глава на дисертацията е насочена към изследване на теоретичните основи на пазара на електрическа енергия. Втора глава е посветена на основните приоритети на енергийния пазар на България, които са свързани с развитие и модернизиране на енергийната инфраструктура, изграждане на нови производствени мощности, поддръжка и обновяване на съществуващите, което да доведе до създаване на конкурентен национален енергиен пазар, интегриране в регионалния енергиен пазар и не на последно място, до интегриране в общия енергиен пазар на ЕС. В трета глава са разкрити възможности за подобряване на обслужването, предоставяно от „ЕНЕРГО-ПРО ВАРНА” ЕАД на крайни битови клиенти в гр. Варна; развитието на възобновяемите енергийни източници и оптимизиране използването на електрическата енергия от битовите потребители в България; представен е проблемът с енергийната бедност в България и енергийния комфорт на домакинствата.

Авторефератът отразява коректно съдържанието и структурата на дисертационния труд. По темата на дисертационния труд са публикувани две статии, два доклада и друга публикация (научна студия в съавторство), където са представени част от теоретичните обобщения, практическо-приложните достижения и предложения на дисертацията. Следва да се отбележи, че част от публикациите са индексирани и реферирани в престижни бази и в Националният референтен списък на съвременните български научни издания с научно рецензиране.

III. Идентифициране и оценяване на научните и научно – приложните приноси в дисертационния труд

Научните и практико-приложните приноси, посочени в дисертационния труд и автореферата, показват задълбочено познаване на теоретичните измерения на изследвания проблем и способност за провеждане на самостоятелно научно изследване и те могат да бъдат идентифицирани в следните направления:

- Извършено е теоретично обобщение на основните елементи на пазара на електрическа енергия, което позволява да се изведе аргументираната позиция на автора относно спецификата на електроенергията като стока и услуга. Теоретичните аспекти са дообогатени с преглед на нормативната рамка на енергийния пазар.
- Аргументирана е възможността за еволюционното развитие на борсов пазар на електроенергия, който да обезпечи сигурността на производството, разпределението и потреблението и икономическата рационалност на този процес.
- Извършено е сравнително изследване за спецификите на ценообразуването за битови клиенти в България, Германия и Русия и наложените национални стратегически приоритети в този процес.
- Извършено е изследване с вторични данни на енергийния пазар в страната за периода 2014-2019 г. общо и в неговия сегмент на битови потребители.
- Реализирано е маркетингово проучване за събиране на първична информация на потребителските нагласи към удовлетвореността от обслужването и качеството на предоставяните услуги на битови клиенти на „Енерго-Про Варна” ЕАД в гр. Варна, въз основа на което са формулирани конкретни препоръки към прилагането на един комплексен подход при обслужването и продажбите на клиентите, който може да бъде успешно адаптиран и приложен и от останалите участници на пазара.
- Обследвани са проблемите на развитието на възобновяемите енергийни източници, оптимизирането на използването на електрическата енергия от битовите потребители и свързаната с тях енергийната бедност и енергийния комфорт на домакинствата.

IV. Критични бележки и препоръки

Авторката коректно и в рамките на поставените ограничения е успяла да изпълни поставената цел и задачи, които са определени в увода на дисертационния труд. Ще представлява едновременно пожелание към бъдещето и предизвикателство да се

проследят ефектите от либерализирането на пазара за битови потребители, а също докторантката да запази своя изследователски и творчески интерес и да продължи със своите наблюдения и проучвания.

V. Въпроси към дисертанта

Като научен ръководител в процеса на работа по дисертационния труд и в хода на неговото усъвършенстване съм имал възможност да оправя своите въпроси и бележки, ето защо нямам въпроси към дисертантката.

VI. Заключение

Представеният дисертационен труд с автор Невена Димитрова Желязкова на тема „Изследване на продажбите на електрическа енергия за битови клиенти в България (на примера на „ЕНЕРГО-ПРО ВАРНА“ ЕАД)” е цялостно завършено самостоятелно изследване със съществени научни и практико-приложни приноси, което отговаря на изискванията за присъждане на ОНС „доктор“ съгласно ЗРАСРБ и правилника към него, Правилата за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Икономически университет – Варна и което ми дава основание за **висока положителна оценка** и с пълна убеденост да препоръчам на членовете на почитаемото научно жури да **присъдят на Невена Димитрова Желязкова образователната и научна степен „доктор“** по докторска програма „Икономика и управление (търговия)“.

Член на научното жури:

(М)
(доц. д-р Михал Стоянов)

15.03.2021 г.

гр. Варна

ИКОНОМИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ ВАРНА

Вх. № PA20-214 / 16.03.2021г.

До Ректора на
Икономически университет – Варна

Становище

от проф. д-р ик. н. **Николинка Петрова Сълова**,
професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност
„Икономика и управление (търговия)“, за дисертационен труд за
„доктор по икономика“ по професионално направление 3.8
„Икономика“ и докторска програма „Икономика и управление
(търговия)“ на **Невена Димитрова Желязкова** – редовен докторант
към катедра „Икономика и управление на търговията“ при
Икономически университет – Варна на тема: „Изследване на
продажбите на електрическа енергия за битови клиенти в
България (на примера на „Енерго-про Варна“ ЕАД)“

Съгласно заповед на Зам.-ректора по
НИДРК на ИУ – Варна №РД-06.31 от
26.02.2021 г. за научно жури и решение
на научното жури от 05.03.2021 г.

Преценка на дисертационния труд

Дисертационният труд на редовен докторант **Невена Желязкова** е в
обем 264 стр. и още 15 стр. приложения, има подходяща структура от увод,
три глави с параграфи (теоретична, същинско изследване по фактически
данни и обосновани виждания за бъдещето), заключение, списък на
използваната литература от 150 източника, в т.ч. близо 90 броя са нормативни
документи и интернет сайтове основно с фактически данни и материали. Има
разработени 35 таблици и 48 фигури. Дисертацията е посветена на **значим и**

формулирано. Сега е „Изследване на продажбите ...“, но изследването не е цел, а средство за достигане на определена цел и тя трябва да бъде в заглавието. Сега заглавието отговаря основно на глава II от дисертацията и не включва останалите, особено III глава. Освен това всяка дисертация има изследване на нещо. Би могло заглавието да бъде „Изследване ...“ и изследването да е цел (а не средство) при основни приноси в теорията, например като се предлагат нови методи или методология, като чрез изследването (и приложението им) се доказва, че те дават подходящи резултати или по-добри резултати от досегашните методи. Изследването като правило е с оглед разкриване на състояние, тенденции, фактори, взаимовръзки, с оглед на бъдещето и целта е свързана с това бъдеще. Всъщност това е посочено като цел на разработката (с. 4), но не се е отразило в заглавието. Добре са формулирани тезата, задачите, предметът, обектът, методите и ограниченията на изследването.

Глава първа е посветена на теоретичните основи на пазара на електрическа енергия – същност и особености, сравнителен обзор при ценообразуването, преглед на националната стратегическа и нормативна рамка, на методиката на изследване на този пазар в България. Пазарът се разглежда като съвкупност от норми за взаимоотношенията между участващите и средства подпомагащи техните дейности при купуването и продаването (с. 8). Така обаче пазарът се отъждествява с регламентирането му. На доста места има дали електроенергията е стока или услуга и се възприема, че е и двете. Това поставя въпроса що е стока, услугата не е ли стока? Прави се интересен обзор и анализ на ценообразуването на ел. енергия за битови клиенти в България, Русия и Германия. Чрез цялата I глава **показва много добро познаване на теорията, има и собствени обобщения и изводи.**

В глава втора се изследва пазарът и продажбите на ел. енергия на битови клиенти в България. Изследвана е структурата на потребление на ел. енергия у нас, в Русия и Германия и подходите при ценообразуването. Направена е анкета с 430 респонденти в гр. Варна за качеството на

обслужването и на услугата за битовите клиенти на „Енерго-про Варна“ ЕАД. **Показва добри възможности и способности за самостоятелни научни изследвания, разкрива нови научни факти, с което се подпомага практиката, изследването е оригинално.**

В глава трета се разкриват възможности за усъвършенстване на продажбите на пазара на ел. енергия на крайни битови клиенти в гр. Варна, използването на възобновяеми енергийни източници и оптимизиране използването на ел. енергия от тези клиенти в България и общо проблемите за енергийната бедност в България и енергийният комфорт на домакинствата. Направените обосновани виждания са от икономическо и социално значение за икономиката на страната и за бита на населението.

Докторантката има своя оригинален принос, тъй като това е първото у нас по-комплексно изследване на пазара на ел. енергия за битови клиенти.

Авторефератът на дисертацията отразява правилно нейното съдържание.

Приносите в дисертацията са свързани основно с обогатяване на съществуващите знания и с подпомагане на практиката, има теоретични обобщения, има изследване, има виждания за бъдещето. Справката за приносите, посочени от докторантката, е правдива, но могат по-добре да се формулират.

По дисертацията има **4 публикации**: 2 статии и 2 доклада във Варна, което е достатъчно. Има и други публикации.

Някои критични бележки и въпроси:

Първо. Основното изследване по темата е анкета с 430 респонденти само за Варна и е за 1 месец, което поставя въпроса доколко е представително.

Второ. Малко е пресилено да се претендира, че методологическият подход може да се приложи за цялата страна, а този подход е главно анкета.

Трето. Би следвало в гл. III да има обосновано и ясно за ядрените и въглищните електроцентрали у нас, за използването на газ.

Четвърто. Има на отделни места лекционен или излишен материал, което е могло да се избегне, особено в гл. I – напр. в т. 4 – що е метод, методика, хипотеза и др. Тук неточно е дадено за метода на верижното заместване – не се заместват непременно планови с фактически данни – може да не са планови, а фактически за разни периоди. Но това всъщност е излишен материал. Проблем е и обзорният преглед на методите за определяне на цената.

Пето. Стилът е общо добър, но има отделни неточности и граповини – напр. използването на думата „локализиране“ – стр. 175, абз. I – локализиране в няколко направления на възможността за подобряване на обслужването и другаде; заглавието на табл. 22, стр. 176 е непълно и др.

Шесто. Като принос е посочена авторова дефиниция за това, че ел. енергията е и стока, и услуга. Това го има от много автори и е общоприето за услугите. Принос 4, че е изведен и приложен методологически апарат за изследване на продажбите на ел. енергия е пресилен. Приносите можеше да се обобщят в 4-5, а не в 7.

Заключение:

Становището ми за дисертацията е положително. Тя отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника за неговото приложение, както и на Правилата за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИУ – Варна.

Предлагам с убеденост на Невена Димитрова Желязкова да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор по икономика“ по професионално направление 3.8 „Икономика“ и докторска програма „Икономика и управление (търговия)“.

15.03.2021 г.

Член на жури:

(11)